

Kulturhistorisk byggnadsinventering inför detaljplanläggning Dragudden Arbetsmaterial

Kundval- och finansieringsavdelningen, Kulturrenheten
2012-06-11

VÄRMDÖ KOMMUN

Bakgrund

2008 köper Torsby havsvik fastighet Torsby xxx. Intentionerna är att bygga flerfamiljshus och området är därmed aktuellt för detaljplanläggning. Området gränsar till Torsby som är ett av kommunens förändringsområden där en omvandling till permanentboende sker sedan ett par år. För området Torsby och Kolvik som helhet har ett gemensamt planprogram upprättats 2004 (Program för Kolvik&Torsby). Programmet - med beaktande av inkomna synpunkter - kommer att ligga till grund för det fortsatta detaljplanarbetet inom området.

Genomgång av litteratur samt syn på plats ligger till grund för den kulturhistoriska bedömningen.

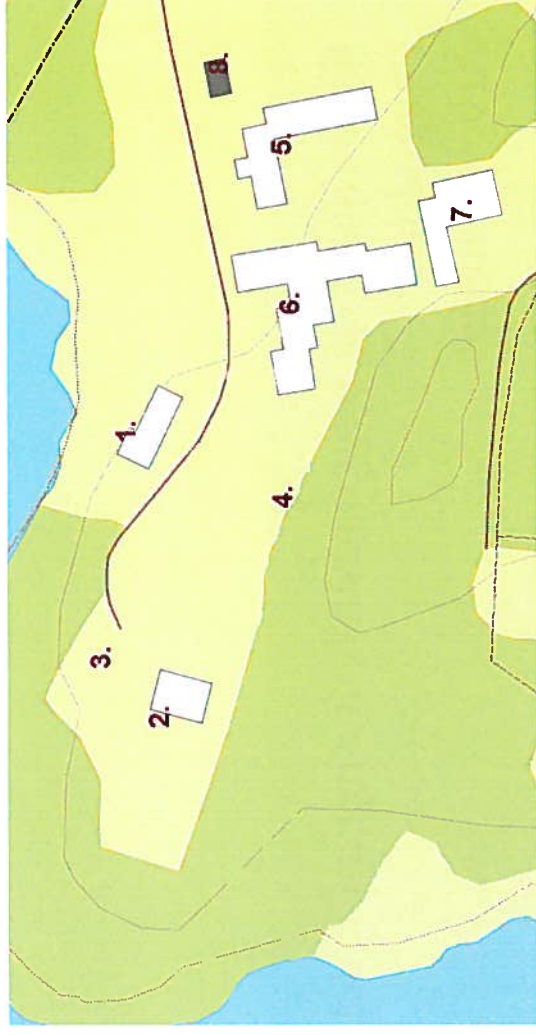
Syfte

Syftet med utredningen är att identifiera och beskriva de kulturhistoriska värden som finns i Dragudden. Redovisning av områdets kulturhistoriska värden är ett av de underlag som ska finnas inför planprocessen då området är en utpekad miljö i kommunens kulturmiljöprogram.

Utredningen redovisar miljöns kulturhistoriska värden samt klassificerar de enskilda byggnaderna enligt en tregradig skala med hänsyn till deras kulturhistoriska värde.

Områdets avgränsning

Dragudden är beläget på Värmdö ca 2 km från Hemmesta centrum och 9 km från Gustavsberg. Området avgränsas, både åt norr och i väster av Torsbyfjärden, i söder av fastigheterna Torsby 1:336, 1:337, 1:338 och 1:340 och i öst av fastigheten Prästgården 1:1 och av Torsby gammelväg.

Byggnaderna på Dragudden, numrerade efter ordningen i denna utredning.

Områdets historia i kortthet

Under 1920-talet uppför trädgårdsmästare Björlin en villa på marker som tillhört Torsby gård. Här öppnar han sedan en av sex handelsträdgårdar i Torsby och verksamheten är igång fram till 1956.

1957 säljer David Grute den 35.800 kvm stora fastaigheten till Frälsningsarmén för 250.000 kr. Syftet är att uppföra en kursgård för ungdomar på Dragudden. Vid köpet bestod anläggningen av huvudbyggnad, s k corps de logi, trädgårdsmästarevillan, uthus, garage, brygganläggning, båhus, lekstuga, tennisbana, fotbollsplan och 6 st växthus. Till anläggningen hörde också en stor trädgårdsanläggning samt skog.

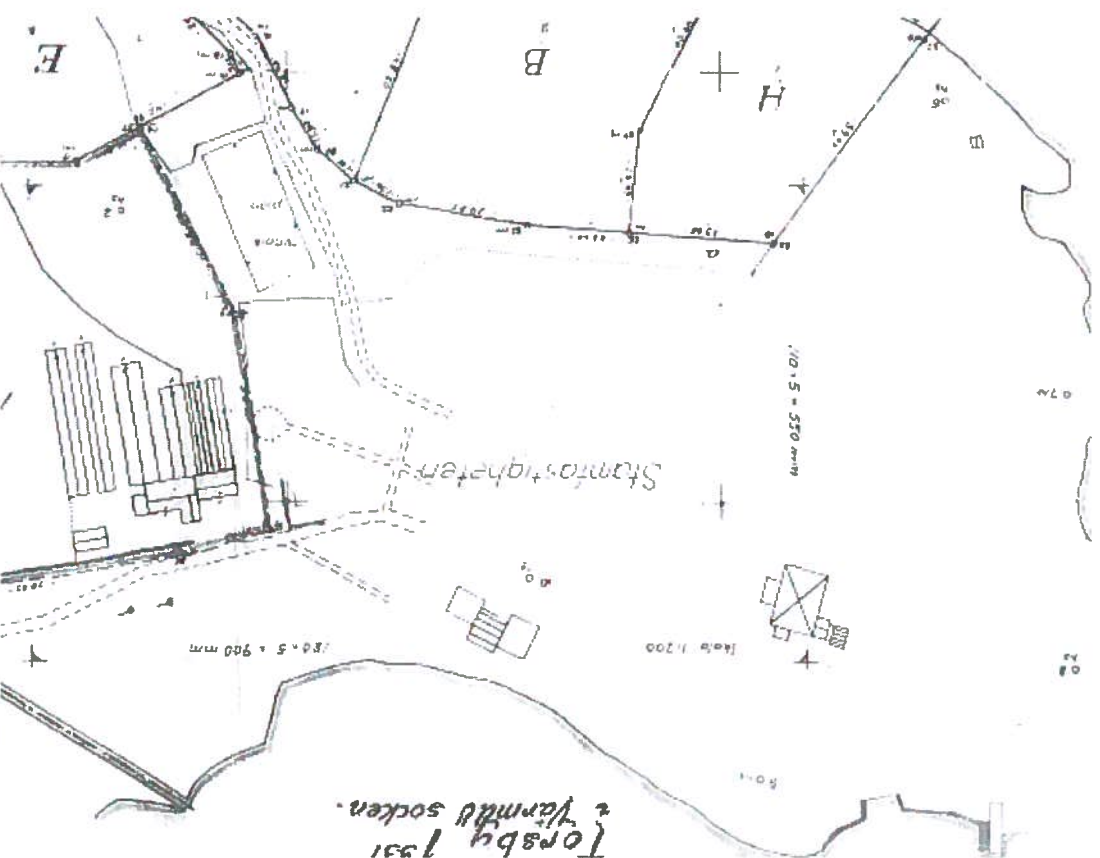
Flera av växthusen ersätts med förläggningsbaracker för arméns verksamhet. 1959 inspekterar 500 gäster de nya barackerna som innehåller samlingssalar, köksavdelningar och fyra dagrum och logement för 72 personer. Ett växthus bevaras och byggs om till sovsal för ytterligare 60 personer.

Ungdomsverksamheten är igång från 1957 till 2000 med ett kort glapp under 1988 då verksamheten istället utgörs av en flyktingförläggning.

2008 köper Torsby havsvik AB fastaigheten med intentionerna att exploatera marken.

Dragudden 1952, utdrag ur ekonomiska kartan.

Dragudden 1956, året innan fastaigheten köps av frälsningsarmén. På kartan syns stora villan, trädgårdsmästarevillan och sex växthusen. I nordöst syns också den stora brygganläggningen.

Kulturhistorisk klassificeringsskala av byggnader

Klass I

Byggnaden är av så stort värde att den inte bör utsättas för exteriöra förändringar. Byggnaden omfattas av plan- och bygglagens 8 kapitel 13 § ”särskild värdefulla” och får enligt denna paragraf inte förvanskas.

Klass II

Byggnaden har så betydande kulturhistoriska värden att den för framtiden bör bevaras och underhållas med stor varsamhet. Med varsamhet menas att i största utsträckning tillvarata husets befintliga kvaliteter och att inte göra större förändringar. Vissa förändringar är möjliga under förutsättning att stor hänsyn tas till byggnadens kulturhistoriska värden och karaktär. Även här är 8 kapitel 13 § tillämplig.

Klass III

Byggnaden är av positiv betydelse för miljön och kan genomgå förändring om hänsyn tas till byggnadens och omgivningens egenskaper och kvaliteter. Till denna kategori hör byggnader som helt eller delvis förlorat sin kulturhistoriska karaktär men som utgör historiska komplement till miljön, och där framtida förändringar kan innebära att karaktären återställs.

Lilla villan och förläggingsbaracken skymtar i grönskan på Dragudden.

Brygganläggningen på Dragudden.

Byggnad nr 1.

Villa uppförd i nationalromantisk stil under 1910-talet och utbyggd i flera etapper. Byggnaden är troligtvis områdets äldsta byggnad.

När Frälsningsarmén köpte fastigheten var villan inredd med två lägenheter om 2 respektive 4 rum samt 1 rum med pentry och ska ha fungerat som personalbostad åt anställda vid handelsträdgården.

Byggnaden är en klass II-byggnad – kulturhistoriskt värdefull.

Förslag på planbestämmelse

Skyltsbestämmelse:

q – Särskilt värdefull byggnad enligt 8:13 pbl, får inte rivas eller förvaras.

Varsamhetsbestämmelse:

k – Byggnaden skall bevara sina karaktärsdrag från byggnadstiden och underhåll ska ske med ursprungliga material och metoder eller i ett utförande som är typiskt för områdets karaktär.

Utökad loyplikt:

Särskild hänsyn ska tas till trädgård och tomtbild. Marklov krävs för schaktning, sprängning och fyllning samt fällning av träd med en diameter över xxx meter över marknivån.

Byggnad nr 2.

Huvudbyggnaden på Dragudden uppfördes på 1920-talet, av trädgårds-
mästare Björilin. Byggnaden är uppförd i 20-talsklassicistisk stil med tids-
typiska detaljer såsom valmat sadeltak belaggt med tegel, entréparti med
kolonner, strama symmetriska fasader, fönstrens utformning och sättning
och lunettkupor. Punchverandan vid det sydvästra hörnet är ett fenomen
som lever kvar från nationalromantiken.
Till villan hörde också en stor trädgårdsanläggning med gångsystem (se
sid 3) och en stor brygganläggning.

När Frälsningsarmén köpte fastigheten bestod villan av en stor hall med
öppen spis och kapprum, vardagsrum, salong, serveringsrum, kök och per-
sonalrum på bottenvåningen. På övre våningen fanns hall med stor öppen
spis samt sex sovrum. I källaren fanns värmepanna, tvättstuga och en finsk
bastu. Villan hade också två mindre verandor med dekorerade listverk.

Under Draguddens period som kursgård bodde föreståndaren på nedre
våningen och övriga ledare på övre våningen.

Entréfasad med svängd trappa.

Fasad åt väster, med punchveranda i övre plan och veranda med dekorerade listverk i typiska 1920-tals manér på nedre plan.

Entréparti med kolonner och dubbeldörrar med över- och sidoljus.

Villan har genomgått ett par förändringar men har fortfarande kvar sitt originalutförande i stort. Tvåkupigt betongtegel har ersatt ett enkupigt lertegel som fortfarande går att se på lekstugans tak, entréfasadens balkongräcke har blivit ersatt med ett något smäckrare räcke, handgjorda hängrännor och stuprör är ersatta med fabriksgjorda av standardtyp och verandan på den östra fasaden har fått förstorade fönster. Färgsättningen ligger nära originalet men har förmodligen varit något mer gul.

Villan är omgiven av resterna av den stora trädgårdsanläggningen. Sällsynta lövträd såsom xxx och xxx samt kolonner med urnor och vildvuxna häckar är viktiga för förståelsen av anläggningen.

Byggnaden är en klass I-byggnad - omistliga kulturhistoriska värden.

Förslag på planbestämmelse

Skyddsbestämmelse:

q – Särskilt värdefull byggnad enligt 8:13 pbl, får inte rivas eller förvanskas.

På den norra fasaden syns de båda verandorna med dekorerade listverk och nedgången till villans källarutrymmen.

Varsamhetsbestämmelse:

k – Byggnaden skall bevara sina karaktärsdrag från byggnadstiden och underhåll ska ske med ursprungliga material och metoder eller i ett utförande som är typiskt för områdets karaktär.

Utökad lovplikt:

Särskild hänsyn ska tas till trädgård och tomtbild. Marklov krävs för schaktning, sprängning och fyllning samt fällning av träd med en diameter över xxx meter över marknivån.

Villans stora trädgårdsanläggning som bredde ut sig åt öster är idag enbart en vildvuxen äng. Pelaren visar vart anläggningens huvudväg började.

Byggnad nr 3.

Lekstuga uppförd i nationalromantisk stil i huvudbyggnadens trädgård.

Troligtvis uppförd i samband med uppförande av huvudbyggnaden.

På taket ligger enkupigt lertegel, samma tegel som troligtvis även har varit originaltak på huvudbyggnaden. Hängrännor och stuprör är handgjorda och stugans fönster handblåsta.

Stugan är, tillsammans med huvudbyggnaden, klassade som I - omistliga kulturhistoriska värden.

Förslag på planbestämmelse

Skyddsbestämmelse:

q – Särskilt värdefull byggnad enligt 8:13 pbl, får inte rivras eller förvarnas.

Varsamhetsbestämmelse:

k – Byggnaden skall bevara sina karaktärsdrag från byggnadstiden och underhåll ska ske med ursprungliga material och metoder eller i ett utförande som är typiskt för områdets karaktär.

Fasad mot öster.

Fasad mot söder. På taket ligger det enkupiga lertegel som troligtvis även legat på Draguddens huvudbyggnad.

Stuprör med s ka knän, vilket betyder att de är handgjorda.

Byggnad nr 4.

Mindre ekonomibyggnad, uppförd under 1900-talets första del. Gestaltningen påminner om den mindre villan i nationalromantisk stil. Troligtvis har byggnadens funktion varit knuten till handelsträdgården som fanns på Dragudden fram till 1957.

Ekonomibyggnaden har, tillsammans med den omgivande miljön, ett visst kulturhistoriskt värde och faller därför under klass III.

Förslag på planbestämmelse

Varsamhetsbestämmelse:

k – Byggnaden skall bevara sina karaktärsdrag från byggnadstiden och underhåll ska ske med ursprungliga material och metoder eller i ett utförande som är typiskt för områdets karaktär

Fasad mot öster.

Fasad mot norr.

Byggnad nr 5.
Förlägningsbaracken uppfördes ursprungligen som växthus under 1900-talets första del men fick sitt nuvarande utseende kring 1960 då det byggdes om för Frälsningsarméns verksamhet.
Den norra putsade delen fungerade ursprungligen som anslutningsbyggnad till tre växthus varav två är rivna idag.

Huset innehåller sovsalar där barnen sov fyra och fyra samt lektionssalar och andra samlingsutrymmen. Den putsade delen innehåller även en värmeanläggning.

Förlägningsbaracken minner om kursgårdens verksamhet och därmed om en viktig och betydande del av Draguddens historia och faller därför under klass III - ett visst kulturhistoriskt värde.

Förslag på planbestämmelse

f - Ny byggnad ska till placering, karaktär och volym överensstämma med omgivningens karaktär.

Mot öster syns det gamla växthusets byggnadskropp tydligt. Här ombyggt till förlägningsbarack.

Byggnad som fungerade som anslutning till de tre växthus som låg här innan Frälsningsarmén startade sin verksamhet 1957.

Byggnad nr 6.

Förläggingsbaracken var den första byggnad som Frälsningsarmén uppförde efter att de köpt fastigheten 1957. Baracken invigdes i maj 1959.

Huset innehåller sovsalar där barnen sov fyra och fyra, matsal samt lek-
tionssalar och andra samlingsutrymmen.

Förläggingsbaracken minner om kursgårdens verksamhet och därmed om en viktig och betydande del av Draguddens historia och faller därför under klass III - ett visst kulturhistoriskt värde.

Förslag på planbestämelse

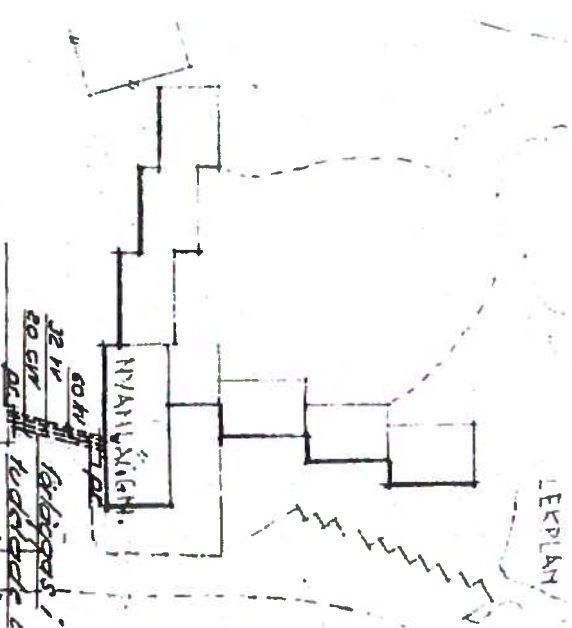
f - Ny byggnad ska till placering, karaktär och volym överensstämma med omgivningens karaktär.

Fasad mot sydväst. På bilden syns den byggnadskropp som länkar samman de långsträckt flygelarmarna.

Fasad mot nordväst.

Bygglavsritning för förläggingsbarack. Byggnaden uppfördes sedan något för-
minskad, den sista byggnadskroppen i varje långa avlägsnades. För att stämma
med bygglavsritningen är norr åt höger på illustrationen.

Byggnad nr 7.

Aula, uppförd 1962 i Frälsningsarméns regi. Byggnaden har ett tidstypiskt utseende och har fortfarande sitt originalutseende i behåll.

Aulan minner om kursgårdens verksamhet och därmed om en viktig och betydande del av Draguddens historia och faller därför under klass III - ett visst kulturhistoriskt värde.

Förslag på planbestämmelse

f - Ny byggnad ska till placering, karaktär och volym överensstämma med omgivningens karaktär.

Fasad mot sydväst.

Aulans glASFasad, mot öster.

Byggnad nr 8.

Garage, uppfört inom Frälsningsarméns regi.

Byggnaden saknar kulturhistoriskt värde.

Förslag på planbestämmelse

f - Ny byggnad ska till placering, karaktär och volym överensstämma med omgivningens karaktär.

Fasad mot nordväst.

Källor

Kjäll, Thorsten

Korsets färger bära, en berättelse om Frälsningsarmén i Sverige under nitio år. Stockholm 1972.

Källman, Rolf

Skärgårdsbygd. Kulturhistoriska miljöer i Värmdö kommun. Stockholm 1987.

Quist, Axel

En bok om Värmdö skeppslag
Stockholm 1949

Muntliga källor:

Sven Nilsson, Frälsningsarméns arkiv

Bo Albinsson, Frälsningsarméns arkiv

Bertil Rodin, Frälsningsarméns arkiv

Kartmaterial:

Häradskartan, 1901-06
www.lantmateriet.se

Ekonomiska kartan, 1952

www.lantmateriet.se

Artiklar:

Stridsropet, oktober 5, 1957.

Detta är Riksdomsgården

Övrigt

Bygglövshandlingar, situationsplan 1956, Frälsningsarméns arkiv

VÄRMDÖ KOMMUN